

**ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΑΪΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΪΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του:

Το πανηγύρι της Αγια-Αγάθης στο Αιτωλικό

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες:

γ. Σύντομη Περιγραφή:

Πενθήμερο εορταστικών/ πανηγυρικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται στην Αγία Αγάθη Αιτωλικού με θέμα τα ιστορικά γεγονότα της ελληνικής επανάστασης του 1821, την απελευθέρωση του Αιτωλικού από τους Τούρκους και την απόδοση τιμής στους πεσόντες αρματωμένους της επανάστασης. Ξεκινάει στις 15 Αυγούστου και ολοκληρώνεται στις 24 Αυγούστου. Περιλαμβάνει ολονύκτια γλέντια και παρελάσεις.

δ. Πεδίο ΑΠΚ:

ν προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις

ν επιτελεστικές τέχνες

ν κοινωνικές πρακτικές-τελετουργίες-εορταστικές εκδηλώσεις

γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν

ν τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία

άλλο

ε. Περιοχή όπου απαντάται το στοιχείο:

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, Νομός Αιτωλοακαρνανίας, Αιτωλικό

στ. Λέξεις-κλειδιά:

Αιτωλικό, πανηγύρι, Άγια Αγάθη, αρματωμένοι, καβαλαραίοι, Υψηλή Παναγιά, Καπετάνιος, νταούλι, πίπιζα, γιομάτα, αντάμωμα, αγκωνάρια Αγιαγαθιώτικος χορός.

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

Σημαντικοί φορείς του στοιχείου είναι οι ίδιοι οι πανηγυριστές που διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον τους και κάθε χρόνο φροντίζουν για τη διάσωση και ανάδειξή του: αρματωμένοι, καβαλαραίοι και οργανοπαίχτες (ζυγιά) με ζωντάνια και κέφι λαμβάνουν μέρος σε όλη τη διαδικασία και με τη βοήθεια των συμπολιτών τους διατηρούν «ζωντανό» το συγκεκριμένο έθιμο στο πέρασμα των χρόνων. Στη διαδικασία αυτή αξίζει να αναφερθεί το έργο των ραφτάδων που εργάζονται πυρετωδώς για να καλύψουν τις ανάγκες των πανηγυριστών για τις φορεσιές τους, καθώς και των ανθρώπων που ασχολούνται με την εκτροφή αλόγων ώστε να διατηρείται η παρουσία τους στο δρώμενο.

Κυρίως οι πανηγυριστές είναι Αιτωλικιώτες ηλικιωμένοι που διδάσκουν στους νεότερους τον τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης του πανηγυριού. Οι γύφτοι μουσικοί προέρχονται είτε από την Ποδολοβίτσα (σημερινή Πεντάλοφο) είτε από άλλα μέρη όταν δεν επαρκούν για το πανηγύρι.

Η διατήρηση και ανάδειξη του πανηγυριού της Αγια-Αγάθης αποτελεί έκφραση και ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας των Αιτωλικιωτών.

Σημαντική η παρουσία από τον Σύλλογο εφίππων αρματωμένων πανηγυριστών Αιτωλικού «Η Άγια Αγάθη».

Σύλλογος εφίππων αρματωμένων πανηγυριστών Αιτωλικού «Η Άγια Αγάθη»

1. Σακκάς Σταμάτης

Ιδιότητα: Πρόεδρος του συλλόγου Σύλλογο εφίππων αρματωμένων πανηγυριστών Αιτωλικού «Η Άγια Αγάθη»

Διεύθυνση: Εθνικής Αντιστάσεως 19, Τ. Κ. 30400

Email: sakkas.stamatis88@gmail.com

2. Αντιπρόεδρος: Σταράμος Αντώνης
3. Γραμματέας: Γκιάφης Δημήτριος
4. Ταμίας: Ζαβιτσάνος Σωτήρης

Μέλη:

Κοκόλιας Γεράσιμος

Γεωργούσης Γεώργιος

Παρασκευάς Ανδρέας

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

Παρέες αρματωμένων:

A. 1. Η παρέα αρματωμένων- Εφίππων του Γιάννη Σταράμου

Καπετάνιος: Σταράμος Γιάννης

Διεύθυνση: Δυτικά Γεφύρια, 30400, Αιτωλικό

και

2. Του Σταράμου Παναγιώτη

Διεύθυνση: Κουρκουμέλη 2, 30400 Αιτωλικό

Email: pstaramos@gmail.com

Μέλη της παρέας:

2. Βλαχόπουλος Αντώνιος
3. Βλαχόπουλος Κωνσταντίνος
4. Γαγκιώζης Ιωάννης
5. Γκιάφης Δημήτριος
6. Ελευθεράκος Κωνσταντίνος
7. Ζώγας Αντώνιος
8. Καβαγιάδας Γεώργιος
9. Καβαγιάδας Νικόλαος

10. Καβαγιάδας Παναγιώτης
11. Κίτος Ιωάννης
12. Κίτσος Σπυρίδων
13. Κοκόλιας Γεράσιμος
14. Παράς Ιωάννης
15. Παράς Παντελής
16. Πετρόπουλος Σωτήριος
17. Σαργιάννης Γεώργιος
18. Σαργιάννης Κωνσταντίνος
19. Σταράμος Αντώνιος
20. Σταράμος Γιάννης
21. Σταράμος Παναγιώτης
22. Τρικαλινός Ευστράτιος του Γεωργίου
23. Τρικαλινός Ευστράτιος του Κωνσταντίνου
24. Φλάκας Ιωάννης

B. 1.Η παρέα Εφίππων του Σακκά Σταμάτη (Αγια-Αγάθη μου καλή)

Καπετάνιος: Σακκάς Σταμάτης

Διεύθυνση: Εθνικής αντιστάσεως 19, 30400, Αιτωλικό,

Email.: sakkas.stamatis88@gmail.com

Τα μέλη της παρέας:

1. Βέλλιος Σταύρος
2. Βετούλας Ευστράτιος
3. Γένδουλας Κωνσταντίνος
4. Γεωργούσης Αλέξανδρος
5. Γεωργούσης Γεώργιος
6. Γεωργούσης Παναγιώτης

7. Γκερέκος Θεόδωρος
8. Ευθυμίου Δημήτριος
9. Καρατζογιάννης Σπυρίδων
10. Καρβέλης Απόστολος
11. Καρβέλης Αναστάσιος
12. Καρβέλης Χρήστος
13. Κιτέας Νικόλαος
14. Κολοζάκης Γεράσιμος
15. Λυκούδης Σπυρίδων
16. Λύρος Γρηγόριος
17. Μαρκέτος Σπυρίδων
18. Μενεγιάς Χρήστος
19. Μπότας Ιωάννης
20. Μπότας Νικόλαος
21. Νικολόπουλος Ιωάννης
22. Νικολόπουλος Παναγιώτης
23. Παπαδογεώργος Διονύσιος
24. Παπαδογεώργος Χρήστος
25. Σεβαστός Αναστάσιος
26. Σακκάς Σταμάτης
27. Σεβαστός Κωνσταντίνος
28. Σταράμος Θεμιστοκλής
29. Τζανετάτος Νικόλαος

30. Τσίντζος Χρήστος

31. Φλάκας Γεώργιος

Γ.Η παρέα Εφίππων:

1. Η παρέα του Σπίγγου Παναγιώτη

Καπετάνιος: Παναγιώτης Σπίγγος

Διεύθυνση: Δερβενακίων 5, 30400, Αιτωλικό

Τα μέλη της παρέας

2. Αρέτας Αθανάσιος

3. Γαλανός Κωνσταντίνος

4. Διγαλέτος Νικόλαος

5. Ζαρκαδούλας Αντώνιος

6. Ζαρκαδούλας Ηλίας

7. Καργιοφύλλης Ηλίας

8. Καργιοφύλλης Σπυρίδων του Γεωργίου

9. Καργιοφύλλης Σπυρίδων του Χρήστου

10. Κακαλιούρας Σπυρίδων

11. Καλογεράκης Λεωνίδα

12. Καλογήρου Απόστολος

13. Καλογήρου Γεώργιος

14. Καλογήρου Παναγιώτης

15. Κανταρέλος Γεώργιος

16. Καρέτσος Βασίλειος

17. Καρέτσος Νικόλαος
18. Κοντοδήμας Δημήτριος
19. Κότσαλος Δημήτριος
20. Κουφός Παναγιώτης
21. Λειβαδάς Δημήτριος
22. Παγαρέμος Ζαφείρης
23. Πλεξίδης Πέτρος
24. Σαρλής Αλέξανδρος
25. Σκόνδρας Νικόλαος
26. Σπίγγος Γεώργιος
27. Σπίγγος Ιωάννης
28. Σπίγγος Παναγιώτης

Δ.1. Η παρέα των αρματωμένων του Γιάννη Καραχρήστου

Καπετάνιος : Καραχρήστος Γιάννης

Αιτωλικό

και

2. του Αντρέα Παρασκευά

Καπετάνιος: Αντρέας Παρασκευάς

Αιτωλικό

Στην παρέα που ακολουθεί καπετάνιος ήταν ο Γεράσιμος Τσίντζος, ο πιο γνωστός πανηγυριστής για το χορό και το τραγούδι του. Απεβίωσε στις 31/10/2018

Τα μέλη της παρέας:

1. Γαλάνης Κωνσταντίνος

2. Γερασίμου Κωνσταντίνος
3. Καραπαναγιώτης Χρήστος
4. Καρατζογιάννης Δημήτριος
5. Καρβέλης Σωτήρης
6. Καραχρήστος Ιωάννης
7. Καστανάς Παναγιώτης
8. Κολυρόπουλος Χαράλαμπος
9. Κουτσογιάννης Γεώργιος
10. Λιάπης Παντελής
11. Λύρος Γεώργιος
12. Λύρος Χρήστος
13. Μπαρμπέρης Παναγιώτης
14. Μπερμπέλαγκας Γεώργιος
15. Παρασκευάς Ανδρέας
16. Σαλονίτης Σπυρίδων
17. Τρικαλινός Παναγιώτης
18. Φλάκας Κωνσταντίνος

E.1. Η παρέα των αρματωμένων του Τσίντζου Θεμιστοκλή

Καπετάνιος: Τσίντζος Θεμιστοκλής

Αιτωλικό

Τα μέλη της παρέας:

2. Αρσένης Κωνσταντίνος

3. Αναγνωστόπουλος Σπύρος
4. Αυδής Στέφανος
5. Γρίβας Γιάννης
6. Δενδρινός Φωκίων
7. Δενδρινός Χρήστος
8. Ζαβιτσάνος Σωτήρης
9. Καραγάκας Γεώργιος
10. Κομτζιάς Γεώργιος
11. Λάγιος Δημήτριος
12. Λάγιος Νικόλαος
13. Λάμπρης Κωνσταντίνος
14. Λιαλιαμπής Σωτήρης
15. Μπότας Θεόδωρος
16. Παρράς Διονύσιος
17. Σαργιάννης Παντελής
18. Σαμαντάς Δημήτριος
19. Σκύρλας Ανδρέας
20. Σκύρλας Γεώργιος
21. Σοφιανός Δημήτρης
22. Σοφιανός Μιχάλης
23. Σταράμος Γεώργιος
24. Σταράμος Κωνσταντίνος
25. Σταράμος Παύλος

26. Σφυρής Γεώργιος
27. Σφυρής Νικόλαος
28. Σφυρής Παναγιώτης
29. Τσαντίλας Κωνσταντίνος
30. Τσίντζος Αθανάσιος
31. Τσίντζος Δημήτριος
32. Τσίντζος Παντελής
33. Τσοκάντας Εμμανουήλ
34. Τσοκάντας Κωνσταντίνος
35. Τσοκάντας Παναγιώτης
36. Τσοκάντας Φώτης
37. Φούντας Αλέξανδρος
38. Χασάπης Ηλίας
39. Χρυσικόπουλος Κωνσταντίνος
40. Χρυσικόπουλος Σπυρίδων

Η παλαιότερη παρέα στο Αιτωλικό με πρώτο καπετάνιο τον Δημοσθένη Αθανασίου (Γκαμίζα) και στη συνέχεια τους Σπύρο Ταμπακόπουλο (Μπάγιας), Νικόλαο Καραγάκια, Σπύρο Φλάκα (Κίνγκος), Νικόλαο Λάγιο και Θεμιστοκλή Τσίντζο

Κατασκευαστής παραδοσιακών φορεσιών

Εργαστήριο λαϊκών φορεσιών και κοσμημάτων

Όνομα: *Πλακίδας Νίκος*

Ιδιότητα: *Κατασκευαστής παραδοσιακών φορεσιών, κοσμημάτων και αρμάτων*

Διεύθυνση: *Κατοχή Μεσολογγίου, Τ.Κ 30007, Email: plakidas@foustanela.gr*

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντάται σήμερα

Οι διαδικασίες οργάνωσης του πανηγυριού ξεκινάνε περίπου πέντε ημέρες πριν από την έναρξή του στις 20 Αυγούστου με την οργάνωση σε παρέες.

Η οργάνωση της κάθε παρέας γίνεται σύμφωνα με τα πρότυπα των παλιών κλέφτικων Νταϊφάδων: 15 έως 20 μέλη. Αρχηγός είναι ο καπετάνιος ο οποίος είναι πρόσωπο σεβαστό και αποδεκτό από όλους, στην ιεραρχία ακολουθεί το πρωτοπαλίκαιο και τέλος η τάξη των παλιών κλεφτών. Όλοι μεταξύ τους έχουν μεγάλο σεβασμό και οφείλουν να τιμούν ο ένας τον άλλον και κυρίως να εμπιστεύονται και να είναι πιστοί στους ανώτερους τους, τόσο στον καπετάνιο τους όσο και το πρωτοπαλικάρο του. Κάθε παρέα παίρνει το όνομα του καπετάνιου, ο οποίος έχει την απόλυτη εξουσία και την απόλυτη ευθύνη για την οργάνωσή της, από τη φορεσιά μέχρι τα εφόδια που θα χρειαστούν και τους οργανοπαιχτες (ζυγιά). Ο Νταϊφάς οργανώνεται μετά τη Θεία λειτουργία, την ημέρα της Γιορτής της Παναγίας, στις 15 Αυγούστου, όπου όλες οι παρέες ξεχωριστά αρματωμένων και καβαλαραίων συναντώνται σε στέκι που έχουν επιλέξει από πριν και βάζουν τα γιομάτα, δηλαδή, την αμοιβή των ρομά οργανοπαιχτών, υπό την εποπτεία του καπετάνιου. Ακολουθεί φαγοπότη και γλέντι μέχρι που όλοι βάζουν το ρεφενέ. Παίρνοντας τα χρήματα ο καπετάνιος τους εύχεται «Χρόνια πολλά και όλοι του χρόνου στο μέτρο», στο μέτρημα των χρημάτων δηλαδή. Με τη διαδικασία αυτή οριστικοποιείται η σύνθεση της παρέας, ενώ ο καπετάνιος ορίζεται υπεύθυνος για τα έξοδα, για τις προμήθειές τους, διευθύνει την παρέα και συνεννοείται με τους άλλους καπετάνιους για οτιδήποτε σχετίζεται με την καλή διεξαγωγή του πανηγυριού, με πρώτη και βασική μέριμνα την επιλογή της καλύτερης στολής για τον καθένα. Κάθε χρόνο η παρέα απαρτίζεται από τους ίδιους. Υπάρχει η δυνατότητα να ενταχθούν και άλλα άτομα, όπως συγγενικά πρόσωπα ή φίλοι των αρματωμένων ή καβαλαραίων ή άτομα που δεν σχετίζονται με τη συγκεκριμένη παρέα αλλά απλά θέλουν να συμμετέχουν. Αυτό γίνεται σε συνεννόηση με τον καπετάνιο είτε την ημέρα σύστασης της παρέας, από πριν ή πολλές φορές και κατά τη διάρκεια του πανηγυριού. Το κάθε νέο πρόσωπο είναι ευπρόσδεκτο από όλους στην παρέα και το δέχονται με μεγάλη χαρά. Άλλωστε όσο περισσότεροι συμμετέχουν στην κάθε παρέα τόσο πιο ισχυρή και αποδεκτή θεωρείται από όλους τους πανηγυριστές και τους επισκέπτες. Για τον λόγο αυτό κάθε χρόνο μπορεί να αλλάξει η σύσταση της παρέας σε περισσότερους ή και λιγότερους αν κάποιος είναι υπερήλικος και αποχωρούν ή έχουν πεθάνει.

Μετά τη σύσταση της κάθε παρέας τις επόμενες μέρες φροντίζουν να προμηθευτούν όλα όσα απαιτούνται για το πανηγύρι όπως τρόφιμα και ποτά. Πέντε μέρες μετά, και αφού έχουν όλα ετοιμαστεί, δηλαδή στις 20 Αυγούστου, με το σούρουπο, οι αρματωμένοι συγκεντρώνονται ξανά στο στέκι τους και σερβίρεται σε όλους ούζο και πιατέλες με το παραδοσιακό τοπικό γλυκό, τη ριβανή. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται *αγκωνάρια* και ολοκληρώνεται με τα τραγούδια της τάβλας, που τραγουδιούνται από τους καλλίφωνους της παρέας και με την ακολουθία όλων των συμμετεχόντων. Στη συνέχεια ακολουθεί ο χορός της παρέας και η επίσκεψή της στα στέκια που βρίσκονται οι υπόλοιπες παρέες των πανηγυριστών και δέχονται τα αντίστοιχα κεράσματα ούζου και ριβανής. Οι παρέες ανταλλάσσουν μεταξύ τους ευχές και συνεχίζουν το γλέντι τους ως αργά.

Στις 21 Αυγούστου, νωρίς το πρωί, ξεκινά μια συγκεκριμένη τελετουργία: Πρόκειται για τη μάζωξη των αρματωμένων και των καβαλαραίων, που γίνεται με επικεφαλής τον καπετάνιο και τη ζυγιά και έχει ως σκοπό τη συγκέντρωση όλης της παρέας των πανηγυριστών με τη συνοδεία της μουσικής. Στη διαδρομή που ακολουθούν για τα σπίτια των άλλων, δέχονται ευχές και κεράσματα από τις νοικοκυρές, που έξω από τα σπίτια τους τούς τρατάρουν ούζο και ριβανή. Αν στη διαδρομή τους συναντηθούν με άλλες παρέες, τότε οι καπετάνιοι χαιρετιούνται και αλληλοασπάζονται μεταξύ τους, ανταλλάσσοντας ευχές. Στους δρόμους και τα μαγαζιά του Αιτωλικού επικρατεί μια γιορταστική ατμόσφαιρα με φαγοπότι και γλέντια. Στις 19:00 το απόγευμα συγκεντρώνονται ξανά στην πλατεία του Αιτωλικού, μπροστά στον Ναό της Παναγίας, και ανάβουν το καθιερωμένο κερί τους. Κατόπιν συγκεντρώνονται σε μια πομπή με επικεφαλής τους σημαιοφόρους, και ξεκινούν με προορισμό το ξωκλήσι της Άγια Αγάθης. Εκεί στήνουν τις σημαίες, προσκυνούν και ανάβουν κερί. Μετά η κάθε παρέα κατευθύνεται στο δικό της στέκι, όπου ξαρματώνονται και κάθονται στο τραπέζια τους να ξεκουραστούν. Στη συνέχεια, ακολουθεί φαγοπότι μέχρι το ξημέρωμα, οπότε όλοι αποσύρονται στα *γιατάκια* τους, τις σκηνές που έχουν στηθεί από πολύ νωρίς. Πολλοί Αιτωλικιώτες ανεβαίνουν από το βράδυ για να συμμετάσχουν στο γλέντι και να μπουν στο πνεύμα του πανηγυριού.

Στις 22 Αυγούστου το απόγευμα οι παρέες των πανηγυριστών παρατάσσονται στην αρχή του δρόμου, όπου με επικεφαλής τους καπεταναίους υποδέχονται τους αρματωμένους από τη γειτονική Σταμνά. Οι Σταμνιώτες φτάνουν με μεγαλοπρέπεια και λεβεντιά παραταγμένοι σε φάλαγγα, ο ένας πίσω από τον άλλο, με επικεφαλής τον καπετάνιο τους. Κατά τη διάρκεια του ανταμώματος πρώτα οι καπετάνιοι χαιρετιούνται

μεταξύ τους με αγκαλιές και σταυρωτά φιλιά και ανταλλάσσουν ευχές. Ακολουθούν τους χαιρετισμούς όλοι οι αρματωμένοι και από τις δυο περιοχές, και μετά η κάθε παρέα πηγαίνει στη θέση της και αρχίζει το φαγοπότι. Συντροφιάς από όλες τις γύρω περιοχές ανεβαίνουν στο μοναστήρι το βράδυ και συντροφεύουν τους αρματωμένους στο γλέντι τους. Είναι όλοι τους εφοδιασμένοι με τρόφιμα και ποτά. Οι πανηγυριστές τους καλοδέχονται όλους, τους κερνάνε και γλεντούν μαζί τους σε μια πανηγυρική ατμόσφαιρα.

Πριν από το ξημέρωμα οι παρέες συναγωνίζονται ποια θα πιάσει τα πουλιά. Ποια παρέα δηλαδή, θα κρατήσει μέχρι το πρωί και ποια ζυγιά θα παίξει καλύτερα. Το έναυσμα δίνει ο κάθε καπετάνιος, που καλεί την ομάδα του στο πλάτωμα του μοναστηριού να ξεκινήσει τη διαδικασία. Αν η διαδικασία τελειώσει πριν από το χάραμα πηγαίνουν για ύπνο όλοι, εκτός από δύο μέλη της ομάδας, που παραμένουν ξύπνιοι, για να ξυπνήσουν τους υπόλοιπους το πρωί.

Το πρωί της 23^{ης} Αυγούστου εκκλησιάζονται όλοι και ακολουθεί η επιμνημόσυνη δέηση στον τάφο του Πανάρετου Παλαμά, οπότε και μνημονεύονται όλοι οι πεσόντες αρματωμένοι της Ελληνικής Επανάστασης. Αμέσως μετά, όλοι μαζί «αδελφωμένοι» γλεντούν και τέλος συγκεντρώνονται ξανά και ετοιμάζονται για την επιστροφή. Κατά τις 19:00 φτάνουν στο Κεφαλόβρυσο, όπου η ζυγιά παίζει τον καθιερωμένο «αγιαγαθιώτικο σκοπό» και συνεχίζουν με δεύτερο προορισμό το Αιτωλικό ή τη Σταμνά. Η παρέλαση ξεκινά με πρώτους τους αρματωμένους ανά τετράδες ή πεντάδες και τους γύφτους να ακολουθούν παίζοντας την κάθε παρέα ξεχωριστά. Μετά, ακολουθούν οι καβαλαραίοι. Πλήθος κόσμου παρακολουθεί την πομπή, εκφράζοντας θαυμασμό, χειροκροτώντας και δίνοντας ευχές σε όλους. Όλοι μαζί οι πανηγυριστές συγκεντρώνονται στην πλατεία, όπου ξεκινά ο χορός των αρματωμένων σε έναν κύκλο, με επικεφαλής τον καπετάνιο της πρώτης παρέας να σέρνει πρώτος τον χορό και να ακολουθούν οι υπόλοιποι της παρέας του, κατά ηλικία, με τη συνοδεία της ζυγιάς. Κατόπιν, οι παρέες κάνουν μια περατζάδα στο Αιτωλικό όπου δέχονται κεράσματα και ευχές. Παντού υπάρχει μια εορταστική ατμόσφαιρα και όλες οι παρέες, μετά τη βόλτα τους, επιστρέφουν στα στέκια τους και κάθονται όλοι μαζί κατά παρέα. Με το έναυσμα του καπετάνιου ξεκινά ολονύχτιο φαγοπότι με συνοδεία από νταούλια και πίπιζες.

Την επόμενη μέρα 24 Αυγούστου γίνεται ανάλογο γλέντι που διαρκεί όλη νύχτα με τους πανηγυριστές να μη φορούν τις στολές τους. Με το ξημέρωμα γίνεται η μπαντονάδα η περατζάδα τους στα στενά του Αιτωλικού, με συνοδεία της ζυγιάς τους με

χορό και τραγούδι οπότε σηματοδοτείται η λήξη του πανηγυριού με ευχές από όλους για του χρόνου.

Για το πανηγύρι της Αγια-Αγάθης απαραίτητοι είναι οι ρομά οργανοπαίχτες, οι οποίοι οργανώνονται σε ζυγίες αρκετές μέρες πριν. Γίνεται χρήση από δύο ζουρνάδες και ένα νταούλι ή νταβούλι, μουσικό όργανο που παράγει ήχο όταν ο οργανοπαίχτης χτυπά και τις δυο δερμάτινες όψεις του με δυο ξύλα.

Η πίπιζα ή καραμούζα είναι πνευστό μουσικό όργανο με διπλό γλωσσίδι στο οποίο οφείλεται ο οξύς διαπεραστικός ήχος του.

Υπάρχει ο πρώτος ζουρνάς, που παίζει τη μελωδία, και ο δεύτερος ζουρνάς, που κρατάει απλά το ίσο, το μπάσο δηλαδή.

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ

- ✓ Τα σπίτια των πανηγυριστών, όπου επικρατεί γιορτινή ατμόσφαιρα κατά τη σύναξή τους
- ✓ Το ξωκλήσι της Αγια-Αγάθης, ο περίγυρος του οποίου είναι διαμορφωμένος κατάλληλα, ώστε να μπορεί να φιλοξενήσει τους πανηγυριστές.
- ✓ Το γεφύρι της εισόδου του Αιτωλικού όπου γίνεται η παρέλαση
- ✓ Η κεντρική πλατεία του Αιτωλικού όπου βρίσκεται ο Ναός της Παναγίας της Παζαριώτισσας που αποτελεί χώρο σύναξης των πανηγυριστών.
- ✓ Ο κεντρικός δρόμος του Αιτωλικού που κατά τη διάρκεια του πανηγυριού διαμορφώνεται σε χώρο γλεντιού και φιλοξενίας.

Στο πανηγύρι της Αγια-Αγάθης υπάρχει ολόκληρη τελετουργία που σχετίζεται με τη φορεσιά και τη γενικότερη ενδυμασία των συμμετεχόντων, οι οποίοι ντύνονται σύμφωνα με τα πρότυπα των παλιών κλεφτών και Αγωνιστών του '21. Την ενδυμασία των αρματωμένων έχουν επιμεληθεί μοδίστρες ή ραφτάδες, ενώ τα άρματα τους αποτελούν έργα σύγχρονων τεχνητών. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις κάποιοι έχουν διατηρήσει κάποια ασημένια οικογενειακά κειμήλια Καλλαρυτινών αργυρογλυπτών, τα

επονομαζόμενα *σαβατλίδικα*. Η ώρα του ντυσίματος είναι ιερή, τόσο για τον συμμετέχοντα όσο και για την οικογένειά του. Τα χρώματα που κυριαρχούν στη φορεσιά των Αιτωλικιωτών είναι το λευκό, το μαύρο και το κόκκινο, τα οποία συμπληρώνονται και συνδυάζονται με το ασημί της αρματωσιάς του. Όλο το σύνολο αναπαριστά, θυμίζει και συμβολίζει τη λεβεντιά και επιβλητικότητα των αγωνιστών της επανάστασης του 1821. Στη διαδικασία του ντυσίματος συμμετέχει ολόκληρη η οικογένεια, ακολουθώντας συγκεκριμένη σειρά όπως:

- ο Αρχικά, φορούν τις λευκές μάλλινες κάλτσες που καλύπτουν όλο το πόδι, από τον αστράγαλο ως τη μέση. Η *καλτσοδέτα*, μια πλατιά πλεχτή λωρίδα, χρώματος καφέ ή μαύρου, ώστε να αντιτίθεται στο λευκό, δένει στο πίσω μέρος και κάτω από το γόνατο όπου κρέμονται δυο φούντες. Στο μπροστινό μέρος του ποδιού, στο καλάμι, κρέμονται τα *γαϊτάνια*, που είναι φτιαγμένα από μαύρο κορδονέτο με σκοπό να ομορφαίνουν το πόδι.
- ο Αμέσως μετά φοράνε την *κορμοφανέλα*, ή σήμερα φανέλα άσπρη ή μαύρη που είναι μακρυμάνικη και στην άκρη του μανικιού είναι κεντημένη με διάφορα χρώματα από κεντίδια, ιδιαίτερα κόκκινα, γαλάζια ή μαύρα.
- ο Ακριβώς πάνω από την κορμοφανέλα, ο αρματωμένος φορά το *πουκάμισο* ή *κάμσο* με μανίκια που είναι πλατιά που σουφρώνουν ακριβώς πάνω στη μανικοκόλληση. Στο στήθος έχει πιέτες, που παλιότερα ήταν κεντημένες από τη γυναίκα του πανηγυριστή ή μπορεί να ήταν τρυπητό. Ο γιακάς είναι παπαδίστικος, χωρίς μύτες, και μικρός.
- ο Η *φουστανέλα* αποτελείται από δύο φύλλα χασέ. Το κάθε φύλλο συνολικά είχε διακόσια σαράντα λαγγιόλια. Όλα μαζί ράβονταν σε ένα χοντρό φύλλο στη μέση -από χοντρό πανί-, που αποτελεί τη βάση της φουστανέλας και κρατά όλο το βάρος. Το μήκος της φτάνει μέχρι το γόνατο περίπου.
- ο Πάνω από το πουκάμισο, για να ολοκληρωθεί η ενδυμασία, οι αρματωμένοι φορούν το *γιλέκο* ή *γελέκι* ή *φέρμελη*, το οποίο μπορεί να είναι μαύρο, μπλε ή κόκκινο, φτιαγμένο από βελούδο, με κέντημα την Αγία-Αγάθη στο πίσω μέρος, και χρυσοκέντημα, είτε από δίμιτο ύφασμα είτε από τσόχα.
- ο Ακολουθεί η φορεσιά της *σκούφιας*, η οποία κατασκευάζεται από μεταξωτό ύφασμα που στο γύρω του στολίζεται με χρυσά ή μαύρα μεταξωτά χάρτσια.
- ο Τέλος, η ενδυμασία ολοκληρώνεται φορώντας τα *τσαρούχια*, τα οποία κατασκευάζονταν από τελατίνι, το οποίο ήταν κατεργασμένο ή ακατέργαστο

δέρμα με τέσσερα τεμάχια στην «πατωσιά», τη σόλα, δηλαδή, και στην άκρη τους η μύτη ήταν είτε γυμνή, γυρισμένη προς τα πάνω, είτε με μια μεγάλη φούντα.

Εφόσον ολοκληρωθεί το ντύσιμο, ακολουθεί η τοποθέτηση διαφόρων υλικών που ομορφαίνουν την στολή και της δίνουν ένα επιβλητικό ύφος. Ο λόγος γίνεται για:

- ο τα *μαντίλια*, πέντε ή έξι στον αριθμό, μεταξωτά. Το ένα γαλάζιο ή κόκκινο διπλώνεται σε τρίγωνο. Το δένει ο αρματωμένος στο λαιμό και το πιάνει με ένα κόσμημα (μια καρφίτσα), ενώ το μυτερό μέρος του μαντηλιού, πέφτει στην πλάτη, στο πίσω μέρος του λαιμού. Τα υπόλοιπα μαντίλια, διαφόρων έντονων χρωμάτων, τα κρεμάει στο σελάχι
- ο Το σελάχι είναι δερμάτινο ή από σκληρό χαρτόνι ντυμένο βελούδο, και αποτελείται από 4 ή 5 φύλλα, τα οποία ράβονται στις άκρες, με κάτι σαν θήκη να δημιουργείται ανάμεσα στα δύο φύλλα. Το εξωτερικό φύλλο έχει πλούσια κεντήματα από μαύρα λεπτά λουριά, που προσδίδουν στον αρματωμένο νταηλίκι και ομορφιά. Τοποθετείται πάνω από τη φουστάνελα και συγκρατείται από μια φαρδιά δερμάτινη ζώνη που δένεται πίσω από τη μέση.
- ο Αρκετοί είναι αυτοί που έχουν *καπνοσακούλα* από τους προγόνους τους, βελούδινη, χρυσοκέντητη, που την κρεμούσαν στο δεξί μέρος της μέσης τους. Η καπνοσακούλα θεωρείται ένα εφόδιο απαραίτητο για τον αρματωμένο, καθώς εκεί βάζει τον καπνό του και τα σκαλισμένα τσιμπούκια.
- ο Οι *παλάσκες* αποτελούν ένα εξίσου σημαντικό εξάρτημα καθώς είναι από ασήμι, και αναπαριστούν θεότητες όπως την Αθηνά της αρχαιότητας ή την Παναγία. Θεωρούνται ένα ιδιαίτερο διακοσμητικό στοιχείο στο σύνολο της φορεσιάς. Η χρησιμότητά τους, όμως, έγκειται στην τοποθέτηση των πολεμοφοδίων των αρματωμένων· οι κλέφτες τις στερέωναν στη ζώνη του σελαχιού, όπου τοποθετούσαν από τη μια μεριά τα βόλια και από την άλλη τα φουσέκια.
- ο Παλιότερα οι κλέφτες είχαν μια μικρότερη παλάσκα στο μπροστινό μέρος, το μεδουλάρι, το μεδούλι δηλαδή που χρησιμοποιούσαν ώστε να μη σκουριάζουν τα όπλα
- ο Υπάρχει, επίσης, μια ασημένια παλάσκα στην οποία υπάρχουν δερμάτινες λουρίδες που ονομάζονται *φουσεκλίκι*. Το φουσεκλίκι φοριέται στο αριστερό μέρος του σώματος προς το μηρό και είναι στερεωμένο από τη μέση με μια ζώνη. Εκεί είναι η θέση για τα βόλια της κουμπούρας.
- ο Οι *τσαρουχοκάδες* ή τα *τσαρουχοθήλυκα*. που είναι οι κεντημένες πόρπες των τσαρουχιών, χρησιμεύουν για να στερεώνεται το τσαρούχι στο πόδι. Είναι θηλιές

μέσα και έξω από το τσαρούχι, απ' όπου περνάνε λωρίδες με κρίκους που κουμπώνουν στο πάνω μέρος του ποδιού.

- ο Τα γονατάρια που είναι υφαντές ταινίες που καταλήγουν σε φούντα και δένονται πίσω από τα γόνατα για να αφήνουν να φαίνεται η φούντα.

Τη φορεσιά συμπληρώνουν τα κοσμήματα, δίνοντας μια επιβλητικότητα στο σύνολο:

- ο Το σταυρωτό κιουστέκι είναι ένα πολύπλοκο εξάρτημα της φορεσιάς, που στο κέντρο του περιλαμβάνει μια στρογγυλή ή τετράγωνη πλάκα. Γύρω από την πλάκα αυτή, καθώς και στις άκρες της, υπάρχουν τέσσερις τριγωνικές πλάκες που ενώνονται με την κεντρική, με 16 ή 18 αλυσίδες. Η εξωτερική γωνία της κάθε πλάκας ενώνεται, μέσω ενός μικρού κρίκου, με έναν εξίσου μικρό δικέφαλο αητό, που ονομάζεται *πέρδικα*. Στη μέσα πλευρά υπάρχει ένας γάντζος που χρησιμεύει για να στερεώνεται στο γιλέκο και να μη φεύγει. Το στόλισμα της τετράγωνης πλάκας είναι από πολύτιμες πέτρες ή έχει ανάγλυφη αναπαράσταση ενός αγίου, όπως, για παράδειγμα, της Άγιας Αγάθης, του Άι-Γιώργη ή του Αγίου Δημητρίου. Στο κάτω μέρος της γωνίας κρέμεται με μια μικρή αλυσίδα ένας μικρός σταυρός, ενώ στην καθεμιά εξωτερική αλυσίδα υπάρχουν μικρά φλουριά. Το κιουστέκι τοποθετείται στο στήθος του αρματωμένου σε χιαστό σχήμα, με τις δύο άκρες να βρίσκονται κάτω από τις μασχάλες και τις άλλες δύο να στερεώνονται πάνω στους ώμους.
- ο Πολύ σημαντικό είναι το *χαιίμαλί* σε διάφορα σχήματα, στρογγυλό, τρίγωνο, τετράγωνο, όπου μέσα κλείνει διάφορα φυλαχτά όπως τιμιόξυλο, φιδοκέρατο, τετραβάγγελο και ό,τι ο καθένας θεωρεί ότι του χρησιμεύει για εξορκισμό των κακών πνευμάτων. Αναπαριστά ένα άγιο και το φορούν στο λαιμό με αλυσίδα. Φροντίζουν, δε, να κρέμεται στην αριστερή πλευρά, πάνω από την καρδιά.
- ο Τα *δαχτυλίδια*, που πολλές φορές γεμίζουν όλα τα δάχτυλα και τα τοποθετούν στον αρματωμένο οι γυναίκες, ως στοιχείο εντυπωσιασμού. Σημαντικότερο όλων θεωρείτο το δαχτυλίδι γνωστό ως *αιματοκρίτης*, το οποίο αποτελείται από ένα πετράδι που θεωρητικά σταματά την αιμορραγία. Ο Αιματοκρίτης είναι αρκετά δυσεύρετος και αποτελεί για κάποιους οικογενειακό κειμήλιο. Όλη η διαδικασία του ντυσίματος ολοκληρώνεται με τα δαχτυλίδια, που φαίνονται από τη στάση των χεριών των αρματωμένων. Το ένα χέρι είναι τοποθετημένο πάνω στη λαβή της κουμπούρας, που βρίσκεται πάνω στο σελάχι, ενώ το άλλο χέρι είναι υπερυψωμένο και ανοιγοκλείνει στο ρυθμό της μουσικής.

- ο Η *ασημένια πισώπλακα*, μια πλάκα ασημένια, στενή επάνω και φαρδύτερη κάτω, με τις πλαϊνές πλευρές να κυκλώνουν προς τα μέσα και στρογγυλεμένες όλες τις γωνίες. Στην πλάκα αυτή απεικονίζεται η Μέδουσα, ενώ στις άλλες τρεις πλευρές της κρέμονται μικρά ασημένια φλουριά. Η ασημένια πισώπλακα ονομάζεται έτσι γιατί ο αρματωμένος την φορά στο πίσω μέρος της πλάτης και όπως μετακινείται κουνιέται, προσδίδοντας μεγάλη ομορφιά.
- ο Αξίζει να αναφερθεί το *τσαπράζι*, που είναι ένα σταυρωτό αλυσιδωτό επιστήθιο κόσμημα, κυρίως ασημένιο, με σύμπλεγμα πολλών αλυσίδων, που πιάνουν από τον ένα ώμο έως τον άλλο. Οι αλυσίδες αυτές έχουν τη μορφή ζωνών με καλλιτεχνικές σμαλτοδέσεις, φυλαχτά, και μικρούς δικέφαλους αετούς και διασταυρώνονται στο στήθος. Αποτελεί ιδιαίτερο κόσμημα της ανδρικής εθνικής φορεσιάς, σύμβολο λεβεντιάς, πλούτου και ηρωικής καταγωγής. Σε κάποιες περιπτώσεις, ανάλογα με την οικονομική δύναμη του κατόχου, μπορεί να είναι και χρυσά. Πρόκειται για κόσμημα που φορούσε ο καπετάνιος και παλιότερα ο τσέλιγκας.
- ο Η ασημοσουγιά ή σουγιά είναι ένα ιδιαίτερο κόσμημα, που κρέμεται πάνω από τη φουστανέλα στην αριστερή πλευρά με ασημένια αλυσίδα, μπηγμένη στο σελάχι. Ο αρματωμένος μπορεί να φοράει δύο ή τρεις τέτοιες από τις οποίες η μια σκεπάζει το εμπρόσθιο μέρος της φουστανέλας και η άλλη το πίσω. Η ονομασία αυτή δόθηκε γιατί στην τελευταία αλυσίδα, ανά δύο ή τρεις πόντους κρέμονται ασημένιες πλάκες σε σχήμα σουγιάς.

Η λεβεντιά, το καμάρι και η παλικαριά των αρματωμένων φαίνονται από τα *άρματά* τους, τα οποία, κυριολεκτικά, παλιότερα κόστιζαν περιουσίες, αλλά παράλληλα ήταν σωστά κομψοτεχνήματα, ιδιαίτερα πλουμισμένα. Σήμερα κάποια έχουν αντικατασταθεί με πιο αναλώσιμα υλικά.

Ο οπλισμός των αρματωμένων αποτελείται από:

- ο Το *καριοφίλι*, είναι ένα είδος μικρού λεπτόκανου, εμπροσθογεμούς τουφεκιού, που ο υποκόπανός του είναι σε σχήμα πυραμίδας, και χρησιμοποιούταν ιδιαίτερα κατά την επανάσταση του 1821, καθώς ήταν πολύ εύκολο το γέμισμά του με τα φουσέκια. Είναι ενετικής προέλευσης και κατασκευής και αποτελείται από διάφορα χυτά στολίσματα από ορείχαλκο.

- ο Τα *ασημοκούμπουρα* είναι κουμπούρια, δύο στον αριθμό, με λαβές και παφίλια αργυρά.
- ο Το *γιαταγάνι* είναι ένα μακρύ και κυρτό σπαθί, που είναι τοποθετημένο μέσα σε ασημένια θήκη, η οποία βρίσκεται σταυρωτά στο σελάχι, ώστε να προκαλεί θαυμασμό και να εντυπωσιάζει.
- ο Η *κάμα* είναι μαχαίρι με δύο κοφτερές όψεις που έχουν στολισμένες λαβές και εξέχουν από το σελάχι.
- ο Η *πάλα* είναι σπαθί καμπυλωτό που ανήκει κυρίως στους καπεταναίους.
- ο Το *μασάκι* ή *χαρμπί* είναι η ασημένια βέργα, αρκετά μυτερή, με κυλινδρικό θηκάρι, η οποία χρησίμευε για να γεμίζει η πιστόλα, αλλά και να τροχίζουν τα μαχαίρια και τις σουγιές.

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

Πριν από το πανηγύρι έχουν φροντίσει οι συμμετέχοντες να κατασκευάσουν, να αγοράσουν ή να ενοικιάσουν τις κατάλληλες παραδοσιακές τοπικές φορεσιές και τα αξεσουάρ που πρόκειται να συμπληρώσουν τη φορεσιά τους (όπλα, κοσμήματα, μαντίλια, κ.ά). Την ενδυμασία των αρματωμένων έχουν επιμεληθεί ραφτάδες και μοδίστρες, ενώ τα άρματα και τα αξεσουάρ τους αποτελούν έργα σύγχρονων τεχνητών. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις ορισμένοι έχουν διατηρήσει κάποια ασημένια οικογενειακά κειμήλια Καλλαρυτινών αργυροτεχνιτών, τα ονομαζόμενα *σαβατλίδικα*.

Παράλληλα οι Ρομά έχουν φροντίσει να κατασκευάσουν τα μουσικά όργανα που χαρακτηρίζουν το πανηγύρι, όπως τον ζουρνά, που είναι ξύλινο μουσικό πνευστό όργανο με διαπεραστικό ήχο, και το νταούλι, που είναι πανάρχαιο μουσικό όργανο κατασκευασμένο από δέρμα και ξύλο. Είναι μικρό τύμπανο που χτυπά ο παίχτης με το νταουλόξυλο στον ρυθμό του τραγουδιού.

Σημαντική θεωρείται η προσφορά των γυναικών, οι οποίες έχουν φροντίσει για την παρασκευή του παραδοσιακού για την περίπτωση τοπικού γλυκού, της ριβανής, για τα τραπέζια των πανηγυριστών κατά την επίσημη έναρξη του πανηγυριού στις 20 Αυγούστου. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται *αγκωνάρια*. Παράλληλα, έχουν προμηθευτεί το παραδοσιακό ποτό, το ούζο, ώστε να κερνάνε τους πανηγυριστές.

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ(

Πρόκειται για γιορτή εθnikοθρησκευτική που η καθιέρωσή της λέγεται ότι συνδέεται με δύο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά την επανάσταση του 1821:

Το πρώτο ιστορικό γεγονός αφορά στον εμφύλιο σπαραγμό που ξέσπασε το 1824 στην Πελοπόννησο, μεταξύ των πολιτικών και των στρατιωτικών, και έθεσε σε μεγάλο κίνδυνο την επανάσταση. Τότε, ο Μαυροκορδάτος που βρισκόταν στο Αιτωλικό, προκειμένου να προλάβει την εξάπλωση του φαινομένου στη Ρούμελη, συγκάλεσε τους οπλαρχηγούς της Βορειοδυτικής Ελλάδας, ώστε να συζητήσουν την κατάσταση και να λάβουν αποφάσεις.

Τόπος συνάντησης ορίστηκε η Υψηλή Παναγιά, που ήταν ένα απρόσιτο, ερειπωμένο βυζαντινό μοναστήρι στη δυτική πλευρά του Ζυγού. Ο τόπος αυτός επελέγη για να υπάρχει απόλυτη μυστικότητα και ασφάλεια. Η ημερομηνία που πραγματοποιήθηκε η συνάντηση αυτή εικάζεται ότι ήταν η 23η Αυγούστου, που συνέπεσε με την κοίμηση της Θεοτόκου, η οποία γιορταζόταν στο μοναστήρι σε μια μεγάλη θρησκευτική τελετή.

Η συνέλευση πραγματοποιήθηκε παρουσία του παππά, με αντικείμενο την λήψη αποφάσεων σχετικά με τη λήξη του εμφυλίου στρατιωτικών και πολιτικών και στα θέματα επιβίωσης και εξέλιξης του αγώνα που ταλάνιζαν τόσο τους πολεμιστές όσο και τους κατοίκους της περιοχής. Στη συνέλευση αυτή οι οπλαρχηγοί διαμόρφωσαν μια πλήρη εικόνα της κατάστασης και αποφάσισαν να μονοιάσουν, για να αντιμετωπίσουν όλοι μαζί τον αντίπαλο. Αμέσως μετά το πέρας της συνέλευσης, ο παππάς βγήκε πρώτος και με μια του κίνηση έδειξε στο συγκεντρωμένο πλήθος ότι είναι όλα καλά και ακολούθησαν μονοιασμένοι και χαρούμενοι οι οπλαρχηγοί. Τότε, ο κόσμος άρχισε να ζητωκραυγάζει και οι ρομά, που ήταν εκεί μαζί με τον κόσμο, άρχισαν να παίζουν νταούλι και πίπιζα. Όλοι άρχισαν να χορεύουν και να διασκεδάζουν. Κατόπιν οι οπλαρχηγοί πήραν τον δρόμο της επιστροφής προς το Αιτωλικό, με τον κόσμο να τους ακολουθεί με χορό και τραγούδι.

Αμέσως μετά την απελευθέρωση του έθνους, και ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση του Αιτωλικού στις 14 Μαΐου του 1829, σε ανάμνηση του συγκεκριμένου γεγονότος και αισθανόμενοι χρέος προς την Παναγία, οι Αιτωλικιώτες αποφάσισαν να τιμήσουν τη χάρη Της και μετέβησαν στην Υψηλή Παναγιά σε μια τελετή που καθιερώθηκε κάθε χρόνο, παίρνοντας το χρώμα της εθnikοθρησκευτικής γιορτής. Λόγω του ότι η

συγκεκριμένη τοποθεσία ήταν δύσβατη, επικίνδυνη και απόκρημνη και η μονή ερειπωμένη, έχτισαν λίγο πιο κάτω και σε πιο εύκολα προσβάσιμο χώρο το εκκλησάκι της Αγια-Αγάθης. Η τέλεση της γιορτής καθιερώθηκε εκεί, οπότε και δόθηκε το όνομα της Αγια-Αγάθης, αντί Υψηλής Παναγιάς που προϋπήρχε.

Το δεύτερο ιστορικό γεγονός αφορά την πτώση του Ντολμά. Η νησίδα δέχτηκε επίθεση από τον Ιμπραήμ, με 2.000 Αιγύπτιους λογχοφόρους, στις 28 Φεβρουαρίου 1826. Μετά την πτώση του Ντολμά ο Ιμπραήμ στράφηκε εναντίον του Ανατολικού. Αρκετοί Αιτωλικιώτες προσπάθησαν να διαφύγουν τα ξημερώματα της 1ης Μαρτίου του 1826 με πάσσαρες (μικρά καΐκια που έπαιρναν τα φορτία από τα μεγαλύτερα-μέσα στη θάλασσα και τα μετέφεραν στο λιμάνι), περνώντας από τη βόρεια πλευρά της λιμνοθάλασσας στο Βουνάκι Αλμυρός και από εκεί να κατευθυνθούν προς την Υψηλή Παναγιά. Για τη διάσωσή τους ο Ιμπραήμ διαπραγματεύτηκε με σκοπό να κρατηθεί η ομορφότερη Αιτωλικιώτισσα Κουρκουμέλη σαν προσωπική του λεία.

Σε ανάμνηση των παραπάνω γεγονότων καθιερώθηκε το πανηγύρι της Αγια-Αγάθης το 1835 εις μνήμην των πεσόντων.

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα

α. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τα μέλη της κοινότητας/τους φορείς του;

Μέσω του συγκεκριμένου πανηγυριού διατηρείται, διασώζεται και προβάλλεται η ιστορία του Αιτωλικού κατά την επανάσταση των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων του 1821.

Θεωρείται μεγάλη τιμή για τους πανηγυριστές η συμμετοχή τους στο δρώμενο καθώς με τον τρόπο αυτό τιμούν τους πεσόντες αγωνιστές του Αιτωλικού. Σε εκπαιδευτικό επίπεδο δίνει τη δυνατότητα στους γηραιότερους να διδάξουν στα νέα παιδιά και τους επισκέπτες τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο Αιτωλικό και τα γύρω νησιά κατά την επανάσταση. Από τη μάχη του Ντολμά μέχρι την πτώση του Αιτωλικού και την Έξοδο του Μεσολογγίου οι παλιοί Αιτωλικιώτες εξυμνούν την παλικαριά και την αυτοθυσία των αγωνιστών. Έτσι, διασώζεται η ιστορία του τόπου.

Σε κοινωνικό επίπεδο παρέχει σε όλους τη δυνατότητα για αυτοέκφραση, διασκέδαση και επικοινωνία, δημιουργώντας ισχυρούς δεσμούς μέσα στην ίδια την κοινωνία καλλιεργώντας το αίσθημα του «ανήκειν». Απόδημοι και ετεροδημότες συναντούν συγγενείς, γνωστούς και φίλους και ενδυναμώνεται η κοινωνική και πολιτιστική ταυτότητά τους.

Κάθε χρόνο η συμμετοχή πανηγυριστών και επισκεπτών αυξάνεται με τους νεότερους να έχουν το προβάδισμα και να συμμετέχουν όλο και περισσότεροι, με τη βοήθεια των γηραιότερων. Ιδιαίτερα στην παρέλαση συμμετέχει με καμάρι μεγάλος αριθμός ανδρών ανεξάρτητα από την ηλικία τους: από τα μωρά ηλικίας τεσσάρων ετών μέχρι τους υπερήλικες καπετανάιους έως και ογδόντα πέντε ετών.

Οι παρέες πανηγυριστών περιλαμβάνουν περίπου στα 146 άτομα, ενώ οι επισκέπτες κάθε χρόνο αυξάνονται χωρίς να είναι δυνατόν να υπολογιστεί με ακρίβεια ο αριθμός τους.

Επίσης, οι γυναίκες συμμετέχουν ενεργά προετοιμάζοντας το νοικοκυριό, τις φορεσιές των ανδρών, παρασκευάζοντας τη ριβανή και παραδοσιακούς μεζέδες και πίτες για το πανηγύρι.

Επιπρόσθετα, το πανηγύρι αποτελεί παράγοντα τόνωσης της τοπικής αγοράς, καθώς αυξάνονται οι επισκέπτες και οι φιλοξενούμενοι, με όλες τις επιχειρήσεις φιλοξενίας, σίτισης κ.α. να αποκομίζουν σημαντικά οικονομικά οφέλη και δημιουργούνται επιπλέον ανάγκες για ανθρώπινο δυναμικό.

Με την εγγραφή του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας η κοινότητα ευελπιστεί να διαδώσει την ιστορία της. Επίσης, να συμβάλει στη δημιουργία προϋποθέσεων, ώστε το Αιτωλικό να διατηρήσει τους νέους στον τόπο τους μέσα από τη δημιουργία επαγγελμάτων που σχετίζονται με το πανηγύρι, όπως: ραφτάδες παραδοσιακών στολών, τεχνίτες όπλων, κοσμημάτων και εξοπλισμού για τις φορεσιές των αρματωμένων, φάρμες αλόγων και σχολές εκμάθησης ιππασίας κ.ά.

β. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία;

Το πανηγύρι της Άγια Αγάθης αποτελεί πολιτιστική κληρονομιά για όλους τους Έλληνες, καθώς σχετίζεται με τη μνήμη της Επανάστασης του 1821. Παράλληλα, συσχετίζει την παράδοση με τη σύγχρονη νεοελληνική κοινωνία ενισχύοντας τη συλλογική μνήμη και τη ιστορική συνείδηση, ενώ προβάλλει το πνεύμα ομόνοιας και αλληλεγγύης των ανθρώπων στη σύγχρονη εποχή.

γ. Συμμετείχε και πώς η κοινότητα στην προετοιμασία της εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς;

Αρχικά, η ενημέρωση έγινε μέσω της προέδρου της Μη Κερδοσκοπικής εταιρείας πολιτισμού ΦΑΟΣ Κωνσταντίνας Καρτέρη στην υπάλληλο του πρώην Δήμου

Αιτωλικού Δέσποινας Σκόνδρα (νυν συνταξιούχος), η οποία παλιότερα αναλάμβανε την οργάνωση των εκδηλώσεων. Η Δέσποινα Σκόνδρα ανέλαβε να ενημερώσει αρχικά τον σύλλογο αρματωμένων και εφίππων πανηγυριστών «Άγια Αγάθη Αιτωλικού», τους πανηγυριστές και την τοπική κοινωνία για την προετοιμασία εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.

Στη συνέχεια, με τη βοήθεια του συλλόγου αρματωμένων και εφίππων πανηγυριστών ενημερώθηκαν πρώτα οι συμμετέχοντες πανηγυριστές (αρματωμένοι και καβαλαραίοι) και ακολούθως η τοπική κοινωνία (κάτοικοι, επιχειρηματίες, κ.α.), τόσο σε προσωπικό επίπεδο όσο και μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter). Οι συμμετέχοντες πανηγυριστές καθ' όλη τη διάρκεια του πανηγυριού και μέσα στις παρέες φρόντιζαν να ενημερώσουν για την προετοιμασία του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.

Στην προσπάθεια ανάδειξης συμμετέχει και το εργαστήριο λαϊκών φορεσιών και κοσμημάτων του Νίκου Πλακίδα, το οποίο λειτουργεί όλο τον χρόνο σε μια προσπάθεια να παράγει επαρκή αριθμό φορεσιών για το πανηγύρι. Κάθε χρόνο ράβει περίπου είκοσι φορεσιές και νοικιάζει γύρω στις τριάντα, τις οποίες προβάλλει μέσω της ιστοσελίδας του και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Πολλοί έχουν προμηθευτεί από παλιότερα τις φορεσιές τους τις οποίες συχνά οι γηραιότεροι τις δωρίζουν στους νεότερους.

Σε όλη τη διάρκεια του πανηγυριού όλη η τοπική κοινωνία συμμετέχει με όποιο μέσο μπορεί ο καθένας.

Το μήνυμα όλων είναι ότι το πανηγύρι της Αγια-Αγάθης αποτελεί πολιτιστική κληρονομιά και αναπόσπαστο στοιχείο της ταυτότητας των Αιτωλικιωτών, το οποίο πρέπει να διαφυλαχθεί και να αναδειχθεί, αρχικά μέσω της εγγραφής του στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα;

Το στοιχείο σήμερα μεταδίδεται διά της προφορικής οδού και της εμπειρίας: Οι μεγαλύτεροι πανηγυριστές διδάσκουν τους μικρότερους τόσο την ιστορία όσο και τη διαδικασία που ακολουθείται για την επιτέλεση του πανηγυριού. Παράλληλα, οι

μεγαλύτεροι διδάσκουν την αγάπη για το άλογο και τον ρόλο που διαδραμάτισε στην επανάσταση, όπως και τον ρόλο του στην αγροτική ζωή. Η ιππασία διδάσκεται και θεωρείται πολύ σημαντική ως ένδειξη ισχύος και λεβεντιάς. Από την άλλη πλευρά, οι Ρομά οργανοπαίχτες διδάσκουν στα παιδιά τους από πολύ μικρή ηλικία την κατασκευή των μουσικών οργάνων νταούλι και πίπιζα. Παράλληλα, τους μαθαίνουν τη μουσική και τα τραγούδια που σχετίζονται με το πανηγύρι και την ιστορία του.

Οι χοροί διδάσκονται τόσο κατά τη διάρκεια του πανηγυριού, μέσα από το γλέντι όσο και μέσα από πολιτιστικούς χορευτικούς συλλόγους. Η τέχνη της δημιουργίας παραδοσιακών φορεσιών, κοσμημάτων και λοιπού εξοπλισμού μεταδίδονται από τους ραφτάδες στη νεότερη γενιά με σκοπό τη διάσωση της τέχνης και τη διατήρησης της παραδοσιακής φορεσιάς.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Η καλύτερη διαφύλαξη αλλά και ανάδειξη του στοιχείου αποτελεί η ίδια η επιτέλεσή του και το γεγονός ότι όλοι το αναμένουν και προετοιμάζονται γι' αυτό κατά τη διάρκεια του χρόνου. Η διαφύλαξη και ανάδειξη του δρώμενου γίνεται μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter, instagram). Σημαντική θεωρείται η προβολή μέσω των τοπικών τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, όπως και των εντύπων μέσων μαζικής ενημέρωσης.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Ως προς τα μέτρα διαφύλαξης και ανάδειξης του πανηγυριού στο μέλλον είναι σημαντικό να παραμείνει αμείωτο το ενδιαφέρον των ανθρώπων για τη ενεργό και βιωματική συμμετοχή τους στο πανηγύρι. Επιπλέον, αξίζει να διδάσκονται τα παιδιά την ιστορία του τόπου τους και τις ρίζες του πανηγυριού μέσα από σχολικά εκθέματα και βιβλία. Επίσης, μέτρα για την ανάδειξη του πανηγυριού μπορεί να είναι

- Η δημιουργία ντοκιμαντέρ που θα μεταδίδονται τηλεοπτικά σε πανελλαδική ή και παγκόσμια εμβέλεια, καθώς και η προβολή μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης facebook, twitter, instagram, κ.α.

- Η συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις ώστε να προβάλλεται και να αναδεικνύεται η πολιτιστική κληρονομιά και το πανηγύρι ως πόλος έλξης τουριστών.

• Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του απόδημου ελληνισμού, με έμφαση στους απόδημους Αιτωλικιώτες, για τη σημασία του εθίμου και τον ρόλο που αυτοί μπορούν να διαδραματίσουν.

9. Βασική Βιβλιογραφία

1. Αιτωλική Πολιτιστική Εταιρεία, Περιοδικό «Τα Αιτωλικά», Τεύχος 27ο Κοτσάφτης Σπύρος, Αθήνα 2016.
2. Αρχαία Εταιρείας Αιτωλοακαρνανικών Σπουδών, Τόμος Α', Αθήνα 1958.
3. Βανδώρου Βελτιστά Μ., *Το πανηγύρι της Άγια Αγάθης*, Σύνδεσμος Αιτωλικιωτών Αττικής «Ο Λιακατάς», Χορηγός Δήμος Αιτωλικού, Αθήνα, 1998.
4. Γ.Α.Κ.- Αρχαία Νομού Αιτωλ/νίας: Φ346/1974 Αρχείο Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου και Αρχείο Συμβολαιογραφούντων Ειρηνοδικών Αιτωλικού (Συμβ. 19) Φακ. 142
5. Κασομούλης Ν., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων 1821-1833*, Τόμος Β', Εκδόσεις Πελεκάνος, Αθήνα 1940.
6. Κομζιάς Γ., *Το πανηγύρι της Άγια Αγάθης*, Εκδόσεις Ασημακόπουλος, Αιτωλικό 1999.
7. Κώνστας Σ., *Άπαντα, Ιστορία Αιτωλικού*, Τόμος 6ος, Διογένης, Αθήνα 1930.
8. Κώνστας Κ. ,Σ. *Άπαντα, Ιστορία Σ. Τρικούπη*, Τόμος 8ος, Διογένης, Αθήνα 1932.
9. Κώνστα, Κ. Σ., *«Ζυγιά» Ολιγομελής παραδοσιακή, Αιτωλοακαρνανική, λαϊκή ορχήστρα*, Διογένης Αθήνα 1936.

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

α. Κείμενα (πηγές, αρχειακά τεκμήρια κτλ.)

β. Χάρτες

γ. Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια (σχέδια, φωτογραφίες, αρχαία ήχου, βίντεο κτλ.)

δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)

<https://www.youtube.com/watch?v=b47yrK7Gcs0>

<https://www.agrinionews.gr/aitoliko-eikones-agia-agathi/>

11. Στοιχεία συντάκτη του Δελτίου

α. Όνομα Συντάκτη/-ών

Καρτέρη Κωνσταντίνα

β. Ιδιότητα Συντάκτη/-ών

Πρόεδρος και Υπεύθυνη Επικοινωνίας ΜΚΟ πολιτισμού ΦΑΟΣ, πτυχιούχος Ε.Α.Π στις «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό» με Μεταπτυχιακό στη Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων.

E-mail: dinakarteri@hotmail.com

γ. Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου

Αιτωλικό 20/05/2019

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου

Αιτωλικό, 4/6/2019